

pripada rimskoj katoličkoj Crkvi. Pa stoga Denzingerovo djelo, usavršeno Bannwartovim radom, sa svakog je gledišta preporučljivo. Da jasnije istaknemo vrijednost ovog djela, napominjemo riječi stožernika Gibbons-a, koji se ovako o djelu izrazi: „Optandum est, ut quilibet Theologiae lector semper duo volumina prae manibus habeat: Bibliam et hoc Enchiridion; ita ut, si omnibus non licet omnia catholicae traditionis monumenta consulere, ea saltem, quae maxime authentica sunt et quasi medullam aliorum continent, frequenter adire possint. Quod perfacile est cum supradicto opere, in quo accurate referuntur et claro ordine disponuntur. Sic vitabitur periculum nimium proprie ingenio indulgendi, et permiscendi hominum inventa cum Ecclesiae doctrina“. Tim riječima uzernog stožernika, mislimo, najbolje je označena znamenitost kao i korist Denzingerove knjige.

A. L. Gančević O. F. M.

Cathrein Viktor S. I.: *Philosophia moralis in usum scholarum*. Editio nona et decima ab auctore recognita. B. Herder-Friburgi Brisgoviae 1915. str. XVIII. + 524. Cijena M 5.30; vez. M. 6.

Prije četiri godine izdao je pisac sedmo i osmo izdanje ovoga svog djela, a eto već ove godine slijedi izdanje deveto i deseto — najbolji znak, da je ova knjiga izvrsna, kad se tako brzo raspacava. U „Bog. Smotri“ (1911. II. god. str. 294.) bila je već strukovna recenzija ovoga djela, pa nam ovaj put valja samo još to spomenuti, da je u ovom izdanju veoma malo što ispravljano ili dodano, osim nekih poteškoća, većinom iz sv. Tome, i nekoliko Kolorarija. Sv. Toma je danas ugled tako velik, da ga i katolički pisci navlače za sebe, kadgod misle, da je sv. Toma nešto ustvrdio, što se podurava s njihovim nekršćanskim izvodima. Ali pisac vadi ta mjesta i ustanovljuje pravi in smisao i vlastitim oružjem pobija protivnika. Knjigu ovu opet preporučujemo i svećenstvu i bogoslovima, jer će u knjizi ovoj naći u jezgrovitom i krat-

kom prijegledu cijelu etiku sa važnim i najmodernijim pitanjima.

Dr. Pazman.

Prümmer Dominicus M. O. Pr.: *Manuale theologiae moralis secundum principia S. Thomae Aquinatis in usum scholarum*. Tom. I. (str. XL+434), tom. II. (str. X+540), tom. III. (str. XII+690). Friburgi Brisgoviae MCMXV. B. Herder. Cijena 24 M. vez. 28 M. za sva tri sveska; I. sv. 6'60 M. vez. 7'80; II. sv. 7'80 M. vez. 9'20; III. sv. 9'60 M. vez. 11.

Pisac, profesor moralnoga bogoslovlja na katol. sveučilištu u Freiburgu u Švicarskoj, obećao je, veli, prigodom izdanja svoga „Manuale iuris ecclesiastici“, da će izdati i ovo svoje djelo; a kad su ga za to umolili i njegovi slušači, objelodanio je svoja predavanja iz moralke. Osim ovih dvaju vanjskih razloga, veli, da ga je na izdanje ovoga djela potakao i unutarnji razlog, naime što se mnogi moralisti odviše upuštaju u kazuistiku, a zanemaruju razbistriti načela i krjeposti, tako te njihova moralka nije drugo van „elenchus peccatorum“. „Quidam casuistae“, veli, „id unum conantur ostendere, quam prope ad peccatum grave sine peccato liceat accedere“. I za to je on, ne kao da bi bio protivnik kazuistike, nego jer su načela poglavita stvar kod znanosti, pokušao postaviti u ovom svom djelu i razjasniti načela moralnoga bogoslovlja, slijedeći metodu sv. Tome, koji u svojoj „Summa theol.“ malo govori o pojedinim grijesima, a opširno o pojedinim krjepostima. A kad se bude dobro upoznavala krjepost, lako će se moći suditi o protivnim manama. A napokon nauka o krjepostima dobro će doći svećeniku ne samo u isповijedaonici, već i na propovijedaonici, u školi i u privatnom životu.

Pisac je ovo djelo razdjelio na dva dijela. U uvodu raspravlja o pojmu, vrelima i metodama moralnoga bogoslovlja, a za tim donosi kratak prikaz historijskog razvitka ove bogoslovske discipline. U prvom dijelu,

koji obuzima dva prva sveska, nalazi se običajno cjelokupno gradivo moralnoga bogoslovlja, dok se u drugom djelu (u trećem svesku) nalazi poglaviti predmet pastoralnoga bogoslovlja, t. j. nauka o svetim sakramentima. Razdioba gradiva mu je ova: 1. De ultimo fine. 2. De actibus humanis. 3. De legibus. 4. De conscientia. 5. De peccatis. Dovie kao i kod većine drugih pisaca. Ali iza toga slijedi 6. De virtutibus in genere. 7. De fide ... 8. De spe ... 9. De charitate ... 10. De prudentia. ... 11. De iustitia ... 12. De fortitudine ... 14. De temperantia et vitiis oppositis. U prvom svesku nalazi se prvih deset traktata, a u drugom ova četiri posljednja. Traktat 11. De iustitia je najopširniji, a dijeli se na dvoje: de iure et de iustitia; tu se raspravlja običajno gradivo ove krjeposti, ali i de quinto et octavo decalogi praecepto i de contractibus. Drugi dio ovog traktata glasi: de partibus potentialibus virtutis iustitiae. Tu se ponajprije raspravlja de virtute religionis, gradivo praecepti I., II. et III. decalogi, a onda de virtutibus pietatis, observantiae, oboedientiae (seu de quarto decalogi praecepto), i napokon u kratko de gratitudine, vindicatione, affabilitate, de epikeia seu aequitate.

Što se tiče same obradbe, to je pisac doista priredio vrsno djelo, koje on čedno naziva „manuale“, ne samo „in usum scholarum“, već također in usum professorum, confessariorum et praedicatorum. On je uistinu slijedio svoga učitelja sv. Tomu Akvinca, iz čije je „Summa theol.“ kao iz čistog vrela crpao solidna načela moralnoga bogoslovlja. Načela sv. Tome su općenito prihvaćena u Crkvi katol., ali ovo djelo imade tu prednost, što su ta načela dosljedno provedena kroz cijelo gradivo. Za to i jesu piscu poglaviti auktoriteti oni znameniti bogoslovci starije dobe, koji su sv. Tomu dobro proučili i poznavali. Ali kraj svega toga pisac poznaje i sv. Alfonza i navodi ga kod svakog važnijeg pitanja.

Pisac poznaje i novije i najnovije autore, raspravlja i ona pitanja, koja nisu bila u vrijeme svetoga Tome na dnevnom redu. U raspravi

o pravu vlasništva poznaje on dobro ustanove građanskog zakona. Pitanja de dominio uxorum, filiorum, de inventione, praescriptione obraduje on i po ius Germanicum, ius Gallicum, ius Anglicum, ius Americae Septentrionalis, ius Austriacum, ius Italicum, ius Hispanicum i ius Helveticum. Iz svih ovih država imao je on slušatelja, pa je svakoga uputio na zakonske ustanove njegove domovine. Pisac umije izvrsno latinski, pravilno slaže izreke, izrazuje se jasno, nijedna mu riječ nije suvišna. Bila bi doista šteta, da su ova predavanja učenoga profesora ostala u rukopisu. Preporučujem ovo djelo osobito onima, koji žele pobliže da se upoznaju s naukom sv. Tome Akvinca.

Dr. Josip Pazman.

Hagemann, Dr. Georg: Logik und Noetik. Ein Leitfaden für akademische Vorlesungen sowie zum Selbstunterricht. (9. u 10. A., Herder, 1915.)

Poslije smrti Hagemannove (1903.) počeo je filozofijska njegova djela u novijim izdanjima prirediti Dr. A. Dyroff, profesor u Bonnu. Tako je već odmah 1904. godine izašla „Psihologija“ u 7. izdanju (iza toga je opet doživjela jedno izdanje). Sada je evo njegovim nastojanjem iznova obradjeno 9. i 10. izdanje Hagemannove „Logike i noetike“.

Ovoj je knjizi autor namijenio, da bude rukovodj za akademska predavanja i priručnik samouku, pak nam je prema tome i vrijednost knjige prosudjivati poglavito s didaktičkog gledišta. Hagemanna dakako ne ćemo isporučiti s modernim velikanima skolastičke filozofije, kaošto su n. pr. Mercier, Geysler i ostali. Mercierova noetika stvara novu školu, kojoj je možda najboljim učenikom Ch. Sentroufa ugledaju se u nj Jeannière, Geny, Monaco, Willems, Donat i mnogi drugi. U Njemačkoj opet Geysler (stojeći donekle pod uplivom E. Husserla) postavlja nove temelje skolastičkoj nauci o spoznaji. U ovu kategoriju ne ćemo brojiti Hagemannovu noetiku; ona je srodna s Gutberletovom, Braigovom i sličnima. Ali ovom se razredbom ne će da označi kriterij za ocjenu Hagemannovog filozofijskog rada uopće,